

Дејан Бурсаћ*Институт за политичке студије, Београд*

ДА ЛИ СЕ НЕУТРАЛНОСТ КОСИ СА ЧЛАНСТВОМ У ЕВРОПСКОЈ УНИЈИ?*

Сажетак

Константно продубљивање и проширивање надлежности Европске уније у последњим деценијама довело је концепт европске интеграције у колизију са неким од класичних обележја суверене државе. Овај тренд је нарочито видљив у спољној политици и безбедности, сферама у којима је држава традиционално доминантан актер. ЕУ је нарочито повећала овлашћења и сарадњу чланица у области спољне политике, међународних односа, те заједничке одбране и безбедности након усвајања Лисабонског споразума 2009. године. Рад настоји да истражи какав утицај ове промене имају на војно неутралне чланице ЕУ. Такође, истражићемо и да ли ЕУ својим политикама утиче на измену доктрине неутралности појединих чланица, али и на промену целокупног концепта неутралности. Коначно, осврнућемо се и на Србију, те испитати спојивост статуса неутралности и статуса кандидата за чланство у Европској унији.

Кључне речи: *Европска унија, неутралност, војна неутралност, Лисабонски споразум, Заједничка спољна и безбедносна политика*

УВОД

„Господин Флигер је описао Финску као неутралну. Морам да га исправим: Финска је чланица Европске уније. Једно време смо били политички неутрална земља, за време гвоздене завесе.

* Овај рад је настао у оквиру пројекта бр. 179009, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

Сада смо чланица Уније, део ове заједнице вредности, која има заједничке политике и, шта више, заједничку спољну политику⁽¹⁾.

Ове речи изговорио је Мати Ванханен,⁽²⁾ фински премијер, одговарајући на питање члана Европског парламента Тобијаса Флигера⁽³⁾ о мировним операцијама Европске уније у Конгу и (не) спојивости истих са председавањем Унијом од стране државе чија је неутралност међународно призната. У питању је била парламентарна дебата приликом представљања програма финског председавања ЕУ, јула 2006. године. У ширем контексту, био је то деликатан моменат за будућност европских интеграција. Уговор о европском уставу је пропао годину дана раније на референдумима у Француској и Холандији; и још увек се тражио модалитет функционисања како саме Европске уније, тако и њене спољне и безбедносне политике.

Крајем 2009. године, усвајањем Лисабонског уговора, многе од ових недоумица су наизглед решене. Уговор је посветио велику пажњу домену спољне политике, одбране, као и повећању улоге Европске уније на глобалном нивоу. Учињено је много на стварању тзв. „уније једног гласа“, односно заједничког наступа ЕУ као јединственог играча на спољнополитичком плану. Ипак, питање постављено на поменутој дебати у Стразбуру остаје актуелно и данас – да ли се војна неутралност коси са чланством у Европској унији? Да ли је константно продубљивање европске интеграције у домену спољних и безбедносних политика наштетило статусу неутралности појединих држава чланица? И какве импликације по њихову неутралност има све већа интеграција?

У овом раду ћемо покушати да одговоримо на та питања. Најпре ћемо дефинисати појам неутралности; а затим ћемо дати преглед релевантних политика Европске уније и њихових импликација на статус неутралних чланица. Потом ћемо анализирати државе које спајају војну неутралност и чланство у ЕУ, а осврнућемо се и на кандидате на чланство; да би коначно дали одговор на наше питање: да ли је одржив статус војне неутралности државе која је чланица Европске уније?

1) Транскрипт доступан на: European Parliament, *Presentation of the programme of the Finnish presidency (debate)*, Wednesday, 5 July 2006, Strasbourg: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+CRE+20060705+ITEM-002+DOC+XML+V0//EN&language=EN>, приступљено 15. 04. 2015.

2) Мати Ванханен (фин. *Matti Vanhanen*), премијер Финске 2003 – 2010. године.

3) Тобијас Флигер (нем. *Tobias Pflüger*), члан Европског парламента 2004 – 2009. из редова немачке партије Левице (нем. *Die Linke*).

НЕУТРАЛНОСТ – ПОЈАМ И ПРОБЛЕМИ

Неутралност у најопштијој дефиницији представља непристрасан положај државе у односу на ратни сукоб, признат од стране ратујућих страна. Међународно право разликује привремену (у случају одређеног ратног сукоба) и трајну неутралност (дугорочно утврђена међународним уговором).⁴⁾

Постоји широк спектар дефиниција трајне неутралности у међународно-правној теорији. Пол Страј сматра да је држава стално неутрална „када се уздржава, прихватајући одредбе међународног права, од учешћа у сваком будућем рату“. Јурај Андраши каже: „Трајна неутралност је обавеза што је уговором преузима ужи или шири круг држава да одржава и поштује неутралност одређене државе у сваком рату“, док Милан Бартош као неутралне дефинише оне државе „које су унапред изјавиле да ће у било ком будућем оружаном сукобу остати неутралне и којима су такав статус гарантовале друге државе“.⁵⁾ Наведени аутори сматрају да није довољно да се држава једнострано прогласи неутралном. Велики број теоретичара⁶⁾ се слаже да је неопходан међународни уговор о успостављању сталне неутралности, да би такво стање било признато.

Стално неутрална држава не може учествовати у рату, нити га започети; не може преузимати обавезе које би је могле увући у рат или би се могле схватити као фаворизовање зарађене стране. Такође, таква држава не може ступити у војне савезе или уговоре о војној помоћи и не сме предузети ишта што би је везало за силу или групу сила које се могу појавити у улози зарађене стране у евентуалном сукобу.⁷⁾

Међутим, питање је да ли би оваква дефиниција неутралности била одржива у нашем добу. Комплексност међународних односа у 21. веку би практично онемогућила било коју државу да, под наведеним условима, буде заиста неутрална. Уосталом, оваква схватања би довела у питање и само чланство трајно неутралне државе у Организацији уједињених нација, будући да Повеља УН не искључује примену ратних средстава у појединим случајевима.⁸⁾

4) На основу: Смиља Аврамов, Миленко Крећа, *Међународно јавно право*, Савремена администрација, Београд, 2003.

5) Дефиниције наведене према: Ранко Петковић, *Теоријски појмови неутралности*, Рад, Београд, 1982, стр. 54-55.

6) Видети: Ранко Петковић, нав. дело, стр. 59.

7) Исто, стр. 60-68.

8) Видети поглавља 5. и 7. Повеље УН

Ипак, бројни аргументи такав став оповргавају. ОУН је глобална организација колективне безбедности, заснована, као и принцип неутралности, на начелима међународног права. Сама Повеља УН третира рат као злочин, па се може рећи да постоји одређена сагласност између циљева Повеље и циљева сталне неутралности – а то су пре свега очување мира и безбедности. У том смислу, неутралност не представља пасиван став, већ укључује моралну обавезу промоције међународног права и мира, као и преданост раду на ограничавању употребе силе у међународним односима.⁹⁾ Најзад, што се тиче колективних мера Савета безбедности, пракса је показала да у њима учествује ограничен број земаља и то на добровољној бази, док остале могу да заузму став неутралности, без кршења обавеза чланства у организацији.¹⁰⁾ И поред тога, остаје питање комплексности савремених међународних односа. Да ли сарадњу државе са другом државом која се налази у ратном стању са трећом страном можемо сматрати кршењем неутралности? И до које мере? Да ли је, примера ради, редовна трговинска размена са зарађеном страном кршење неутралности? То је, чини се, увелико субјективна процена која, осим уопштених норми међународног права, зависи и од геополитичких интереса укључених актера и потреба датог тренутка.

Неутралност је најјасније била изражена у оквиру хладноратовске конфронтације, тј. у односима између НАТО, Варшавског пакта и треће групације, Покрета несврстаних. Са падом Берлинског зида, нестанком блоковске поделе и биполарне структуре међународних односа, процватом међународних организација и глобализацијом која кроз растућу међузависност спаја свет на досад невиђене начине – државама је све теже да остану неутралне и да уопште на политички и правно прихватљив начин формулишу своју неутралност.

У том смислу, треба се запитати, да ли је сам појам неутралности застарео као концепт? Ако узмемо у обзир дуготрајно постојање појединих војних савеза (као што је НАТО) и настајање нових (нпр. Шангајска организација), као и одређена нова овлашћења која су у безбедносним оквирима преузеле постојеће међународне организације (нпр. Арапска лига или Европска унија), али и континуирано инсистирање појединих држава на политикама неутралности; можемо да кажемо да се неутралност као концепт про-

9) Наведено према: Nicole Alecu de Flers, „A ‘Militarisation’ of the EU? The EU as a Global Actor and Neutral Member States“, in Laursen, Finn (eds.), *The EU as a Foreign and Security Policy Actor*, Republic of Letters Publishing, Dordrecht, 2009, pp. 301-318.

10) Ранко Петковић, нав. дело, стр. 102-103.

менила и еволуирала, а никако да је застарела или нестала. Упркос томе, и данас припадање неком искључиво војном савезу можемо сматрати негирањем неутралности. Стога морамо утврдити да ли Европска унија спада под тај критеријум, односно да ли активности Уније на пољу спољне и безбедносне политике негирају неутралност њених чланица?

ПРЕГЛЕД ПОЛИТИКА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

Будући да се ради о јединственом моделу интеграције држава, Европску унију не можемо посматрати искључиво као војни савез. Зато ћемо суд о импликацијама чланства на статус неутралности донети на основу анализе релевантних политика Уније.

Завршетком хладног рата, ЕУ почиње интензивније да ради на развијању сопствених безбедносних структура. Уговором из Мастрихта, 1992. године, уведена је Заједничка спољна и безбедносна политика – као посебан стуб интеграције, са циљевима јачања безбедности ЕУ и њених чланица, очувања мира и међународне безбедности.¹¹⁾ После Уговора из Амстердама 1997. године, којим је уведена Европска безбедносна и одбрамбена политика, интеграција на овом пољу се знатно убрзала. Прихваћен је план за стварање оперативних одбрамбених капацитета; а са аранжманом „Берлин плус“¹²⁾ створен је оквир за спровођење самосталних мировних операција. Нови развој десио се са Европском стратегијом безбедности 2003. године. Иако наглашава посвећеност Уније принципима мултилатерализма и невојних средстава у решавању проблема, стратегија такође налаже интензивнији развој стратешке културе, што подразумева развој дипломатских потенцијала, трансформацију војних снага и јачање обавештајних служби.¹³⁾ Као резултат ових измена долази до првих ангажовања мисија ЕУ у кризним подручјима. Ради се пре свега о операцији „Конкордија“ у Македонији, мисији „Артемис“ у ДР Конго, мисији „Алтеа“ у Босни и Херцеговини, мисији у Чаду, морнаричкој операцији „Аталанта“, усмереној против пирата у Сомалији итд. – укупно се ради о 30 мисија на три различита континента.

11) Видети: *Уговор о Европској унији*, наслов 5. Доступно на: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:C:1992:191:FULL&from=EN>, приступљено 15. 04. 2015.

12) Пакет безбедносних уговора између ЕУ и НАТО, потписан 2002. године.

13) *Безбедна Европа у бољем свету – Европска безбедносна стратегија*, ISAC фонд, Београд, 2003, поглавље 3.

Лисабонски уговор доноси даља померања европских безбедносних аранжмана ка војној компоненти. Њиме се предвиђа коришћење мисија за „очување мира, превенцију конфликта и оснаживање међународне безбедности у складу са принципима Повеље УН“.¹⁴⁾ Такође, Лисабон уноси клаузулу о солидарности, која предвиђа мобилизацију свих расположивих, па и војних ресурса у случају терористичког напада на неку од чланица.¹⁵⁾ Коначно, Лисабонским уговором је отворен пут за заједничку одбрану, што ће се десити „када Европски Савет то једногласно одлучи“.¹⁶⁾

Од тада је много учињено на имплементацији договореног. Основана је Европска служба за спољну акцију (енг. *European External Action Service – EEAS*), својеврсно „министарство спољних послова ЕУ“, задужено за имплементацију заједничке спољне и безбедносне политике. Европска служба за спољну акцију наступа као посебно и независно тело у институционалном оквиру Уније, а на њеном челу је Високи представник за спољну и безбедносну политику. ЕЕАС, између осталог, одржава и дипломатску службу ЕУ, односно дипломатске мисије и представништва ЕУ у трећим државама.

Пројекат Синхронизованих оружаних снага Европе (енг. *Synchronised Armed Forces Europe – SAFE*) је започет 2008. године, са крајњим циљем формирања заједничких оружаних снага. Ипак, још увек су непознати крајњи дometи овог пројекта, будући да је процес означен као дугорочан и да се тек налази у фази планирања. У међувремену, од 2007. године је покренуто формирање ЕУ борбених група – мешовитих војних јединица држава чланица под директном контролом Европског савета. Тренутно је формирано 18 таквих батаљона, са још неколико у фази планирања – иако још ниједан није распоређен на конкретну мисију. Занимљиво је да и неутралне државе чланице учествују у овим мешовитим борбеним групама – иако им је остављена могућност избора. Једино су Данска и Малта ставиле резерву и искључиле себе из учешћа у овом програму. Данска, оснивач НАТО, то је учинила јер не учествује у одбрамбеној политици ЕУ у целини, из разлога везаних за сопствени суверенитет. Малта је, са друге стране, то учинила из разлога неутралности, о чему ће бити речи касније.

14) Лисабонски споразум је доступан на: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_2012.326.01.0001.01.ENG#C_2012326EN.01004701, приступљено 15. 04. 2015.

15) *Лисабонски уговор*, члан 222.

16) *Лисабонски уговор*, члан 42.

И поред одређених безбедносних аранжмана, Европска унија и даље није војни савез. Када би се она дефинитивно претворила у организацију која служи сврси одбране држава чланица, онда бисмо без сваке сумње могли донети суд о неодрживости статуса неутралности унутар ЕУ. Међутим, треба узети у обзир неколико фактора који не иду у прилог таквом сценарију. Пре свега, европска интеграција у домену безбедности текла је веома споро и често је добијала непредвиђене заокрете, у великој мери због специфичних интереса држава чланица. Даље, и поред свега наведеног, ЕУ задржава и развија своје опредељење ка мултилатерализму и невојној компоненти решавања сукоба; дакле свој епитет „цивилне“ силе.¹⁷⁾ Коначно, са већим продубљивањем Уније, долази до изражаја тзв. диференцирана интеграција, па тако многе државе стављају резерве и добровољно изостају из појединих политика ЕУ. Због тога пре коначног суда треба размотрити неколико посебних случајева, пре свега држава које спајају чланство у Унији са статусом неутралности.

Најновији догађаји, попут сукоба у Украјини и нарастајућег конфликта између западних земаља и Русије (а не треба изузети из вида да је сукоб ескалирао око питања европске интеграције Украјине), показали су да је изузетно тешко доћи до заједничког језика чланица ЕУ у спољној политици, пре свега због различитих националних интереса који и даље превладавају над групни интересом Уније. Ипак, и у овој кризи ЕУ је, додуше уз тихо противљење многих чланица, успела да пронађе одређени ниво заједничког приступа – те је увела санкције Русији. У контексту наше теме, овакав приступ отвара питање импликација једнострано наметнутих санкција без одобрења од стране Савета безбедности УН по статус неутралних чланица ЕУ. Да ли се санкције, у овом случају, могу сматрати непријатељском мером? И да ли учешће у оваквим санкцијама против једне државе представља самовољно кршење неутралности од стране појединих чланица ЕУ? Одговор на то питање, у крајњој линији, зависи и од тога како поједине државе дефинишу сопствени статус неутралности.

17) Више о томе: Mario Telo, *Europe: a Civilian Power? European Union, Global Governance, World Order*, Palgrave Macmillan, 2006.

ПРАКСА НЕУТРАЛНИХ ДРЖАВА

У Европској унији је тренутно пет неутралних чланица: Република Ирска, Шведска, Финска, Аустрија и Малта. 22 чланице су уједно и чланице НАТО, док је Кипар званично напустио политику неутралности и покушава да приступи НАТО савезу.

Република Ирска је 1973. постала прва неутрална чланица Европске заједнице. Ирска неутралност вуче корене из борбе за независност и жеље да се води сопствена спољна политика; стога је врло дубоко укореењена у тамошњи политички идентитет. Ипак, она није правно обавезујућа, већ се ради о прагматичној политици, која се усмерава у зависности од ситуације.¹⁸⁾ Без обзира на то, Ирци су се током година трудили да овакав статус очувају. Приликом преговора о Уговору из Мастрихта, на њихово инсистирање додата је тзв. „Ирска клаузула“, по којој политике Уније неће утицати на посебан карактер безбедносних и одбрамбених политика чланица.¹⁹⁾ Учешће ирских трупа у мировним операцијама Уније мора бити одобрено кроз тзв. „triple lock“ систем, тј. морају бити испуњена три критеријума: операција мора добити мандат од стране УН, одобрење од ирског парламента и сагласност од ирске владе. Због одсуства првог критеријума снаге Републике Ирске нису учествовале у Конкордији, првој мировној мисији Уније, у Македонији. Ирци су 2001. на референдуму одбили Уговор из Нице, делимично и због могућих утицаја овог документа на њихову неутралност. Тек након Севилске декларације о поштовању неутралности из 2002. године, поновљени референдум у Ирској је прошао. Слично се десило и приликом усвајања Лисабонског уговора, где су посебне резерве за Републику Ирску – између осталог и оне које се тичу безбедносних аранжмана – потврђене на самиту у Бриселу, па је референдум успео из другог покушаја. У међувремену и Ирска је делимично ублажила став, па је тако влада одобрила учешће трупа у Нордијској борбеној групи ЕУ, а 2006. су донели амандмани на одбрамбене законе који би требали да дају већу флексибилност учешћу у активностима Уније.²⁰⁾

Три неутралне државе су 1995. године постале чланице ЕУ. Аустријска неутралност настала је као резултат завршетка са-

18) На основу: Ryan Johnson, „Neutral but not Isolated: Adapting Irish Defense Policy to a Changing Europe“, *Perspectives on Business and Economics*, vol. 19, Martindale Center, 2001.

19) На основу: Nicole Alecu de Flers, нав. дело, р. 307.

20) Исто.

везничке окупације на крају Другог светског рата, а у контексту хладноратовске политике. Упркос томе, ова држава се ни данас званично не одриче неутралности. Додуше, учешћем у Заједничкој спољној и безбедносној политици, дошло је до редефиниције овог статуса, кроз неколико промена у Савезном уставу. Аустријски статус данас би могао бити одређен као „диференцирана“ неутралност; где принципи Повеље УН, пре свих очување мира у свету, имају примат над неутралношћу.²¹⁾ Ова земља такође учествује у борбеним групама и другим облицима безбедносне сарадње унутар Уније.

Финска неутралност је производ реализма, те је кроз двадесети век представљала прагматичан начин очувања националног суверенитета и независности.²²⁾ Овако постављен, фински став у великој мери произилази из геополитичког положаја, а условљен је близином и историјски компликованим односом са Совјетским Савезом, односно Русијом. Са друге стране, неутрални још од Наполеонових ратова, Швеђани свој идентитет посматрају у чврстој вези са неутралношћу. Продубљивањем интеграције, Финска и Шведска редефинишу своју политику неутралности у правцу несврставања, односно – неутралност перципирају као неприпадање конкретном војном савезу, у њиховом случају, НАТО-у.²³⁾ Треба узети у обзир чињеницу да је неутралност Аустрије производ историјских околности које више нису на снази, па може лако бити измењена, иако је донекле укоренењена у тамошњи политички идентитет. Са друге стране, у Шведској је неутралност значајан део идентитета државе и политичке културе – Шведска захваљујући тој политици није учествовала у војном сукобу више од два века, од 1810. године. Најзад, најмање потенцијала за званичну промену доктрине неутралности налазимо у Финској, којој геополитичка ситуација и даље диктира неутрални статус.

Како било, није изгледно да видимо велике промене у статусу неутралности ове три државе, већ више прилагођавање и мала усклађивања националне дефиниције концепта неутралности, онда када она дође у колизију са потребама европске интеграције. Уосталом, спремност ове три земље да измене своје политике и

21) Исто.

22) Johan Eliasson, „Traditions, Identity and Security: the Legacy of Neutrality in Finnish and Swedish Security Policies in Light of European Integration“, *European Integration online Papers*, Vol. 8, Issue 6, Palgrave Macmillan, 2004, pp. 2-3.

23) Ова теза је главна тема у: Ulrika Moeller, Ulf Bjereld, „From Nordic Neutrals to Post-Neutral Europeans: Similarity and Change in Finland’s and Sweden’s Policy Transformation“, *Cooperation and Conflict*, vol. 45(4), Sage Publications, 2010.

редефинишу схватање неутралности у складу са политичким потребама су им и донеле епитет „пост-неутралних“ држава.²⁴⁾

Малта и Кипар су били чланице Покрета несврстаних до 2004. године, када су иступили зарад приступања Унији, што је индикативан показатељ става Покрета несврстаних о неутралности ЕУ. Без обзира на то, Малта и данас задржава званичан статус неутралне државе, гарантован од стране Италије на основу уговора из 1983. године, па чак и не учествује у борбеним групама ЕУ. Са друге стране, Кипар је потпуно напустио политику неутралности и покушава да уђе у Партнерство за мир и последично у НАТО, али Турска отежава тај процес због познатих несугласица између две земље.²⁵⁾

Што се тиче бившег источног блока, све постсоцијалистичке земље које су приступиле ЕУ, претходно су ступиле и у НАТО. Иако приступање Северноатлантском пакту није било званично постављено као услов за прикључење Унији, посматрано је као позитиван импулс интеграцији и показивало је спремност за учешће у заједничким безбедносним аранжманима. Штавише, претходно чланство у НАТО је очигледно допринело перцепцији припадности демократском вредносном обрасцу и као такво је давало додатан подстицај за пријем источноевропских земаља у ЕУ.²⁶⁾

У контексту ове расправе, треба поменути политику неутралности коју су водиле Естонија, Литванија и Летонија почетком деведесетих година двадесетог века. Генерално се сматра да је неутралност ових држава послужила као средство мирне транзиције ка независности, тј. као привремена мера за време повлачења руских трупа. Чим је ово повлачење завршено, 1994. године, балтичке земље су као свој циљ прокламовале чланство у НАТО, што се коначно и десило у марту 2004. године.²⁷⁾

Коначно, поменимо и Србију. Иако није чланица ЕУ, Србија се налази у процесу приступања, а од 2012. године има и звани-

24) Исто.

25) Видети: Judy Dempsey, „Between the European Union and NATO, Many Walls“, *The New York Times*, 24. 11. 2010. Доступно на: http://www.nytimes.com/2010/11/25/world/europe/25iht-letter.html?_r=0, приступљено 15. 04. 2015.

26) О перцепцији вредности и идентитета приликом проширења НАТО на исток, видети: Michael C. Williams, Iver B. Neumann, „From Alliance to Security Community: NATO, Russia and the Power of Identity“, *Millennium: Journal of International Studies*, 29/2, 2000, pp. 357 – 387.

27) На основу: Vaidotas Urbelis, *Defence Policies of the Baltic States: from the Concept of Neutrality towards NATO membership*, NATO-EAPC Individual Fellowship Report 2001-2003, Vilnius, 2003.

чан статус кандидата за чланство. Србија је уједно једини кандидат или потенцијални кандидат за чланство у ЕУ који одбија чланство у НАТО. Наиме, Народна скупштина Републике Србије је 2007. године донела Резолуцију о заштити суверенитета, територијалног интегритета и уставног поретка, у којој је проглашена неутралност у односу на постојеће војне савезе. Резолуција међутим експлицитно помиње само НАТО, а не и Европску унију.²⁸⁾ Треба додати да неутралност Србије није међународно призната, стога не испуњава формални критеријум сталне неутралности. Поред тога, поставља се питање обавезности скупштинске резолуције, а чак и да је иста обавезујућа – овако прокламовану неутралност лако може да „оповргне“ нека нова парламентарна већина, у складу са будућим политичким потребама. Самим тим, тешко да ће овако проглашена неутралност бити препрека у прилагођавању политикама Уније, у случају даљег напретка европских интеграција Србије. Уз то, треба поновити да ниједна бивша социјалистичка држава није ушла у ЕУ без претходног чланства у НАТО. Стога је у будућности могућа колизија између намере Србије да постане чланица ЕУ, и њеног отклона према НАТО пакту због догађаја из деведесетих година. Питање је како ће ова дилема бити разрешена у том случају, али чињеница је да поменута резолуција не представља значајну препреку војном сврставању Србије. Уосталом, Србија се већ налази у Партнерству за мир, а од јануара 2015. сарађује са НАТО у оквиру *IPAP* (енг. *Individual Partnership Action Plan* – Индивидуални акциони план партнерства), иако званично није аспирант за чланство.

ЗАКЉУЧАК

За сада можемо рећи да се чланство у Европској унији не коси са политиком неутралности. ЕУ и даље није војни савез, иако неке политике упућују у том правцу. Не смемо заборавити да су циљеви ЕУ на спољном плану у највећој мери посвећени очувању мира и међународне безбедности. Уколико неким будућим уговором дође до измена спољне и безбедносне политике, могли бисмо дати јаснију оцену о статусу неутралних унутар Уније. Не треба испустити из вида да је кључни критеријум који дефинише неки војни савез управо обавеза оружане помоћи између њених чланица у случају агресије, а европска интеграција још није дошла до тог

28) Резолуција Народне скупштине Републике Србије о заштити суверенитета, територијалног интегритета и уставног поретка Републике Србије, Службени гласник РС, 125/2007.

степен – иако се помоћ у случају терористичких напада предвиђа Лисабонским уговором.

Статус неутралних држава унутар ЕУ је наравно подложен промени, и она ће највише зависити од три групе околности. Прва се тиче промена у оквиру европских интеграција и будућности сарадње у домену спољне политике и заједничке одбране. Друга група фактора је посредна и односи се на политичке околности у самим неутралним државама – нарочито у онима где неутралност није дубоко укореењена у политички идентитет и политичку културу. Коначно, трећа, а вероватно и одлучујућа група фактора (јер од ње ће на концу и зависити промене у прве две групе) јесте актуелни геополитички моменат, односно будуће безбедносне кризе и преломни моменти у међународним односима, те њихов ефекат на Европску унију и њене чланице. Уосталом, то је итекако видљиво и приликом анализе ефеката актуелне Украјинске кризе. Можемо закључити да ће будућност неутралности европских држава зависити пре свега од геополитичких околности. Уосталом, у већини ових држава неутралност је прихваћена као званична политика као резултат различитих геополитичких фактора, односили се они на европски концерт 19. века, борбу за националну независност, последице хладноратовске конфронтације или последица распада Источног блока.

Такође, важно је приметити да неутралност као појам еволуира и да такве државе редефинишу свој статус и прилагођавају га интеграцији. Оне то свакако чине да би повећале свој кредибилитет и држале корак са развојем Уније; али неодрицањем од политика неутралности оне представљају баланс војним мисијама и подстичу одржавање и развој цивилног аспекта европског спољног деловања – а тај аспект се претходних година показао важним фактором у конституисању Европске уније као глобалног играча.

ЛИТЕРАТУРА

- Аврамов, Смиља, Крећа, Миленко, *Међународно јавно право*, Савремена администрација, Београд, 2003.
- Безбедна Европа у бољем свету – Европска безбедносна стратегија*, ISAC фонд, Београд, 2003.
- de Flers, Nicole Alecu, „A ‘Militarisation’ of the EU? The EU as a Global Actor and Neutral Member States“, in Laursen, Finn (eds.), *The EU as a Foreign and Security Policy Actor*, Republic of Letters Publishing, Dordrecht, 2009.
- Dempsey, Judy, „Between the European Union and NATO, Many Walls“, *The New York Times*, 24. 11. 2010. Доступно на: http://www.nytimes.com/2010/11/25/world/europe/25iht-letter.html?_r=0, приступљено 15. 04. 2015.

- Eliasson, Johan, „Traditions, Identity and Security: the Legacy of Neutrality in Finnish and Swedish Security Policies in Light of European Integration“, *European Integration online Papers*, Vol. 8, Issue 6, Palgrave Macmillan, 2004.
- European Parliament, *Presentation of the programme of the Finnish presidency (debate)*, Wednesday, 5 July 2006, Strasbourg: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=//EP//TEXT+CRE+20060705+ITEM-002+DOC+XML+V0//EN&language=EN>, приступљено 15. 04. 2015.
- Johnson, Ryan, „Neutral but not Isolated: Adapting Irish Defense Policy to a Changing Europe“, *Perspectives on Business and Economics*, vol. 19, Martindale Center, 2001.
- Лисабонски уговор доступан на: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2012.326.01.0001.01.ENG#C_2012326EN.01004701, приступљено 15. 04. 2015.
- Moeller, Ulrika, Bjereld, Ulf, „From Nordic Neutrals to Post-Neutral Europeans: Similarity and Change in Finland’s and Sweden’s Policy Transformation“, *Cooperation and Conflict*, vol. 45(4), Sage Publications, 2010.
- Петковић, Ранко, *Теоријски појмови неутралности*, Рад, Београд, 1982.
- Повеља Организације Уједињених нација, доступна на: <http://www.un.org/en/documents/charter/>, приступљено 15. 04. 2015.
- Резолуција Народне скупштине Републике Србије о заштити суверенитета, територијалног интегритета и уставног поретка Републике Србије*, Службени гласник РС, 125/2007.
- Telo, Mario, *Europe: a Civilian Power? European Union, Global Governance, World Order*, Palgrave Macmillan, 2006.
- Уговор о Европској унији*, доступан на: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:C:1992:191:FULL&from=EN> приступљено 15. 04. 2015.
- Urbelis, Vaidotas, *Defence Policies of the Baltic States: from the Concept of Neutrality towards NATO membership*, NATO-EAPC Individual Fellowship Report 2001-2003, Vilnius, 2003.
- Williams, Michael C., Neumann, Iver B., „From Alliance to Security Community: NATO, Russia and the Power of Identity“, *Millennium: Journal of International Studies*, 29/2, 2000.

Dejan Bursac

IS NEUTRALITY COMPATIBLE WITH EU MEMBERSHIP?

Constant deepening and broadening of EU jurisdictions created a collision of the concept of European integration with some of the classic hallmarks of a sovereign state-nation. This is especially evident when comes to the issues of foreign policy and security, fields where the state has traditionally been the most dominant actor. Following the adoption of the Treaty of Lisbon in 2009, the European Union has increased not just the cooperation of member states, but also its com-

petences in the foreign policy, international relations, common defense and security. The author of this paper aims to research the impact of these changes on military neutral EU members. Also, the paper is examining whether the EU policies influence not just the changes in the neutrality status and doctrine of individual members, but also the evolution of the neutrality concept as a whole. Moreover, the paper will shortly examine the neutrality of the Republic of Serbia in the context of the EU candidate status this country holds.

Keywords: *European Union, neutrality, military neutrality, Treaty of Lisbon, Common Foreign and Security Policy*

* Овај рад је примљен 17. априла 2015. године, а прихваћен за штампу на састанку редакције 15. маја 2015. године.